# INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA O‘QUVCHILARNING TAYANCH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

**Xolqo‘ziyeva Nozima Nazimjonovna**
Yangiyer shahar ‘Ibrat school’ xususiy maktabi
Boshlang‘inch sinf o‘qituvchisi
Email:nozimaxolqoziyeva12@mail.com

**Annotatsiya:** Mazkur ishda integrativ yondashuv asosida o‘quvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari yoritilgan. Maqolada fanlararo bog‘liqlikning ta’lim samaradorligini oshirishdagi o‘rni, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash hamda muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish usullari tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy ta’limda integratsiyalashgan darslarning metodik asoslari bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

**Аннотация:** В данной работе рассматриваются вопросы формирования и развития ключевых компетенций учащихся на основе интегративного подхода. В статье анализируется роль междисциплинарных связей в повышении эффективности обучения, методы развития навыков самостоятельного мышления и принятия решений в проблемных ситуациях. Также представлены методические рекомендации по организации интегрированных уроков в современном образовательном процессе.

**Abstract:** This work explores the issues of forming and developing students' core competencies based on an integrative approach. The article analyzes the role of interdisciplinary connections in increasing educational efficiency and discusses methods for developing independent thinking and decision-making skills in problem-solving situations. Furthermore, it provides methodological recommendations for organizing integrated lessons in the modern educational system.

**Kalit so‘zlar**: Integratsiya,kompetensiya,mantiqiy fikrlash,STEAM talim(fan,texnologiya,muhandislik,sanat va matematika uygunligi),tanqidiy fikrlash

Integrativ yondashuv — bu turli fanlarni, bilim tarmoqlarini va o‘quv faoliyatlarini o‘zaro tizimli bog‘lash orqali o‘quvchida dunyoning yaxlit ko‘rinishi haqidagi tasavvurni shakllantiruvchi zamonaviy didaktik yondashuvdir. Bu usul o‘quvchilarga faqat nazariy bilim beribgina qolmay, balki ularni hayotiy muammolarni hal qilishga tayyorlaydigan **tayanch kompetensiyalarni** rivojlantirishga xizmat qiladi.

Integrativ yondashuvni ta’minlash orqali o‘quvchilarda dunyoning yaxlit manzarasini shakllantirishdir. Bu usul o‘quvchining tayanch kompetensiyalarini quruq yodlash orqali emas, balki hayotiy vaziyatlar tahlili orqali rivojlantiradi.Hozirgi zamonaviy talim sohasida integrativ yondashuvning ahamiyati beqiyosdir.Chunki darslarni ozaro boglab,zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda tashkil qilish zamon talabi hisoblanmoqda.Quyida ushbu yondashuv orqali tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari keltirilgan:

**Kommunikativ kompetensiya-**fanni o‘rganish davomida faqat nazariya emas, balki muloqotga asoslangan metodlardan foydalaniladi.Amalda: "Tarbiya" va "Ona tili" fanlarini birlashtirib, tarixiy shaxslar nomidan xat yozish yoki debat tashkil qilish. Bu o‘quvchining ham bilimini, ham fikrni savodli bayon qilish qobiliyatini oshiradi.

**Axborot bilan ishlash kompetensiyasi-**bir nechta fan doirasidagi ma’lumotlarni saralash va tahlil qilishni o‘rgatadi.Amalda: "Tabiiy fan" va "Informatika" integratsiyasi. O‘quvchi o‘simliklar dunyosiga oid ma’lumotlarni internetdan izlaydi, ularni saralaydi va elektron taqdimot yoki infografika ko‘rinishiga keltiradi.

**O‘z-o‘zini rivojlantirish kompetensiyasi-**o‘quvchi integratsiyalashgan darslarda o‘zining qaysi sohaga qiziqishi yuqori ekanligini anglab yetadi.Amalda:

Loyihaviy ta’lim. Masalan, "Ekologiya" va "Matematika" fani asosida maktab hududini ko‘kalamzorlashtirish hisob-kitoblarini qilish orqali o‘quvchi o‘z mas’uliyatini his qiladi.

**Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi-**muammolarni turli fanlar prizmasi orqali ko‘rish va ularga yechim topish ko‘nikmasini shakllantiradi.Amalda: "Matematika" va "Chet tili" fanlari doirasida "Tanqidiy fikrlash" mavzusidagi amaliy mashg‘ulotlar.

**Integrativ yondashuvning afzalligi:**

O‘quvchi "Bu fan menga hayotda nima uchun kerak?" degan savolga darsning o‘zida javob topadi. Bilimlar tarqoq holda emas, balki bir-birini to‘ldiruvchi tizim sifatida o‘zlashtiriladi.Birgina fan bilan cheklanib qolmasdan,turli fanlarni bir vaqtda organishga yordam beradi.

Tayanch kompetensiyalar esa o‘quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishi, mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish, kommunikativ va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda markaziy ahamiyatga ega. Integrativ ta’lim orqali o‘quvchilar nafaqat fanlararo bog‘liqlikni tushunadi, balki bilimlarni amaliyotga tatbiq etish va murakkab vaziyatlarda yechim topish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Integrativ ta’lim asosida tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishning birinchi sharti – o‘quvchilarning faoliyatga yo‘naltirilgan ishtirokini ta’minlashdir. Bu maqsadda darslar loyihaviy ishlanmalar, laboratoriya mashg‘ulotlari, guruh ishlari va muammoli vaziyatlar shaklida tashkil etiladi. Masalan, ekologiya mavzusida biologiya, kimyo va geografiya fanlaridan olingan bilimlar birlashtirilib, o‘quvchilar loyiha ishlarini amalga oshiradi. Bu jarayon ularni mantiqiy va tanqidiy fikrlash, muammolarni tahlil qilish va samarali yechimlar topish qobiliyatini rivojlantiradi.

Ikkinchi jihat – tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda fanlararo bog‘liqlikni chuqurroq anglashga e’tibor qaratishdir. Integrativ ta’lim o‘quvchilarga fanlarning o‘zaro bog‘liqligini ko‘rsatadi, shuningdek, ularning bilimlarni turli kontekstlarda amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Masalan, fizika va matematika bilimlarini energetika mavzusida birlashtirish o‘quvchilarda tahliliy fikrlash, hisoblash va muammoli vaziyatlarda tezkor yechim topish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Uchinchi jihat – interaktiv va innovatsion metodlardan foydalanish. Tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar, virtual laboratoriyalar, klaster va brainstorming metodlari, prezentatsiyalar va loyiha ishlari muhim ahamiyatga ega. Bu metodlar o‘quvchilarning faol ishtirokini rag‘batlantiradi, ularni mustaqil fikrlash va ijodiy yechimlar topishga yo‘naltiradi. Shu bilan birga, ular o‘quvchilarda kommunikativ va jamoaviy ish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.Shuningdek, tayanch kompetensiyalarni shakllantirish jarayonida baholash tizimi ham integrativ ta’limga moslashtirilishi zarur. Baholash o‘quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko‘nikmalarini va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyatini baholashga qaratilgan bo‘lishi lozim. O‘quvchilar o‘z faoliyatini tahlil qilishi, o‘z-o‘zini baholash va takomillashtirish imkoniyatiga ega bo‘lishi kerak.Tahliliy nuqtai nazardan qaralganda, integrativ ta’lim asosida tayanch kompetensiyalarni rivojlantirish o‘quvchilarning shaxs sifatida kompleks rivojlanishini ta’minlaydi. Bu

nafaqat bilim va koʻnikmalarni birlashtirish, balki ularni amaliyotga tatbiq etish, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlash, muammoli vaziyatlarda samarali yechimlar topish koʻnikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagogik jarayonda interaktiv metodlar va raqamli texnologiyalarni qoʻllash kompetensiyalarni shakllantirishning samaradorligini oshiradi va oʻquvchilarning individual rivojlanishiga moslashgan ta'lim muhitini yaratadi. Integrativ ta'lim zamonaviy pedagogik yondashuvlarning eng samarali shakllaridan biri boʻlib, oʻquvchilarning tayanch va fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan. Uning mohiyati shundaki, oʻquvchilar turli fanlardan olingan bilimlarni alohida emas, balki birlashtirilgan holda oʻrganadi, ularni amaliyotga tatbiq etadi va murakkab vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi. Tayanch kompetensiyalar – bu oʻquvchilarning shaxs sifatida kompleks rivojlanishini ta'minlaydigan, muammoli vaziyatlarda samarali yechimlar topish va bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkonini beradigan asosiy kompetensiyalar toʻplami hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, integrativ yondashuv oʻquv jarayonini shunchaki bilim berishdan – hayotiy koʻnikmalarni shakllantirishga yoʻnaltiradi. Fanlararo bogʻliqlikning ta'minlanishi oʻquvchilarda dunyoning yaxlit manzarasini yaratadi, bu esa oʻz navbatida kommunikativ, axborot bilan ishlash va ijtimoiy faollik kabi tayanch kompetensiyalarning tabiiy ravishda rivojlanishiga xizmat qiladi. Bunday ta'lim modeli bitiruvchining mehnat bozorida raqobatbardosh va muammolarga kreativ yechim topa oladigan shaxs boʻlib yetishishini kafolatlaydi.

**Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:**


1.Oʻzbekiston Respublikasining "Ta'lim toʻgʻrisida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

2.Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi "Umumiy oʻrta va maktabdan tashqari ta'limning davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash toʻgʻrisida"gi 187-sonli Qarori.

3.Yoʻldoshev J. Gʻ., Usmonov S. A. Zamonaviy oʻquv texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.

4.Mavlonova R. A., Rahmonqulova N. H. Integratsiyalashgan ta'lim. – Toshkent: Musiqa, 2009.

5.Saidahmedov N. S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.

6.Tursunova R. N. Ta'limda integrativ yondashuv: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2015.

7.Fogarty, R. How to Integrate the Curricula. – Skylight Publishing, 1991. (Integratsiyaning turli modellarini oʻz ichiga olgan asosiy manba).

8.Drake, S. M., & Burns, R. C. Meeting Standards Through Integrated Curriculum. – ASCD, 2004.

9.Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining rasmiy sayti (www.uzedu.uz) – Milliy oʻquv dasturi materiallari.